

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К.Д. Ушинського»
Кафедра педагогіки

Койчева Т. І.

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ І
ВИКОНАННЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ З НАВЧАЛЬНОЇ
ДИСЦИПЛІНИ**

«СУЧАСНІ МОДЕЛІ ВИЩОЇ ОСВІТИ»

**для здобувачів вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня вищої
освіти**

Одеса – 2020

Рекомендовано до друку рішенням ученої ради Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (протокол № 1 від 31 серпня 2020 року)

Койчева Т. І. Методичні рекомендації до практичних занять і виконання самостійної роботи з навчальної дисципліни «Нормативно-правова база наукової діяльності» для здобувачів вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти зі спеціальності 015 Професійна освіта : Одеса, Університет Ушинського, 2021. 36 с.

Рецензенти:

– Ягоднікова В. В. доктор педагогічних наук, професор, Проректор з науково-педагогічної та інноваційної діяльності КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради».

– Галіцан О. А. кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Методичні рекомендації розроблено для допомоги здобувачам третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти зі спеціальності 015 Професійна освіта. Подано анотацію дисципліни, плани практичних занять, завдання для самостійної роботи, рекомендовану літературу, вимоги до знань і вмінь здобувачів, набутих у процесі вивчення дисципліни, перелік питань до заліку.

ЗМІСТ

Опис навчальної дисципліни.....	
Анотація навчальної дисципліни.....	
Плани практичних занять.....	
Завдання для самостійної роботи.....	
Індивідуальні навчально-дослідні завдання.....	
Критерії оцінювання.....	
Форми поточного і підсумкового контролю.....	
Питання до заліків	
Рекомендована література.....	

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, ОПП, спеціальність, рівень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 3	Галузь знань 01 Освіта / Педагогіка	Статус дисципліни: Обов'язкова	
Модулів – 1	Освітньо-професійна програма: 015 Професійна освіта	Мова навчання: українська	
Змістових модулів – 1		Рік навчання:	
		2-й	2-й
Індивідуальне науково-дослідне завдання: реферат	Спеціальність: 015 Професійна освіта	Семестр:	
Загальна кількість годин – 90		2-й	2-й
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 6 самостійної роботи студента – 8	Рівень вищої освіти: третій (освітньо-науковий)	Лекції	
		14 год.	4 год.
		Практичні	
		16 год.	4 год.
		Самостійна робота	
		40 год.	62 год.
		Індивідуальні завдання:	
20 год.	20 год.		
Вид контролю: залік			

Примітка. Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить:

для денної форми навчання – 33,3% / 66,7%

для заочної форми навчання – 8,8 % / 91,2%

АНОТАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Навчальна дисципліна «Науково-правова база наукової діяльності» є базовою у підготовці здобувачів вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти за спеціальністю: 015 Професійна освіта.

Органічне залучення України до європейського освітнього простору актуалізує необхідність ознайомлення здобувачів освіти зі сучасним досвідом реформування освітньої системи та тенденцій розвитку шкільництва у розвинених країнах світу; надання студентам уявлення про основні тенденції та закономірності розвитку освіти в різних країнах, геополітичних регіонах та у глобальному масштабі; озброєння майбутніх викладачів знаннями з компаративістики, що необхідно для підготовки педагогічних фахівців, які здатні вирішувати виховні завдання в нових історичних умовах.

Мета навчальної дисципліни: набуття здобувачами теоретичних знань щодо розвитку університетської освіти в історії педагогіки, розмаїття сучасних моделей вищої світової і вітчизняної освіти, етапів становлення і розвитку університетської освіти; основні засади розвитку вищої освіти України в контексті Болонського процесу, перспективи розвитку вищої освіти.

Передумови для вивчення дисципліни: паралельне опанування навчальної дисципліни «Професійна освіта».

Очікувані результати навчання: Унаслідок вивчення навчальної дисципліни здобувачі мають

Знати:

- історію становлення вищої освіти в Європі;
- історичні передумови розвитку університетської освіти в Україні;
- основні типи світових національних систем вищої школи;
- сутність формальної, неформальної та інформальної освіти;
- основні засади розвитку вищої освіти України в контексті Болонського процесу;
- внутрішні та зовнішні чинники якості вищої освіти.

Уміти:

- визначати внесок видатних вітчизняних і зарубіжних учених у розвиток педагогіки вищої школи;
- класифікувати сучасні моделі вищої освіти;
- розрізняти популярні європейські освітні моделі;
- визначати пріоритети та виклики сучасної вищої освіти;
- удосконалювати освітній процес у закладі вищої освіти відповідно до вимог університетської освіти в країнах Європейського Союзу.

Опанувати такі компетентності:

Соціально-особистісні компетентності:

- розуміння високої соціальної значущості й відповідальності професії викладача закладу вищої освіти як представника інтелектуальної еліти суспільства, наявність високої мотивації до виконання професійної діяльності;

- готовність до професійної мобільності залежно від умов професійної діяльності;
- володіння культурою мислення, здатність до узагальнення, аналізу, сприйняття інформації, постановки мети й вибору шляхів її досягнення,
- уміння логічно правильно, аргументовано й ясно будувати усне й письмове мовлення;

Загальнонаукові компетентності:

- знання актуальних проблем вищої професійної освіти, що вимагають вирішення;
- володіння сучасною методологією і методикою дослідження в галузі вищої освіти;
- здатність використовувати поглиблені знання правових і етичних норм при оцінці наслідків своєї професійної педагогічної діяльності;
- здатність до проектування і реалізації на практиці змісту навчальних предметів з урахуванням процесів модернізації вищої школи, сучасних методологічних підходів, державних освітніх стандартів.

Інструментальні компетентності:

- уміння працювати із традиційними носіями інформації, розподіленими базами знань;
- здатність працювати з інформацією в глобальних комп'ютерних мережах;
- уміння використовувати різні засоби комунікації зі студентами й колегами (e-mail, Інтернет, мультимедіа);
- володіння навичками рецензування й аналізу матеріалів із проблем вищої школи і проблем конкретної наукової галузі;
- уміння представляти результати власної науково-дослідної діяльності у вигляді звітів, рефератів, статей, доповідей, повідомлень тощо.

Міждисциплінарні зв'язки: базовий курс «Професійна освіта».

Опановуючи зміст навчальної дисципліни здобувач повинен дотримуватися принципів академічної доброчесності:

- самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного та підсумкового контролю результатів навчання, атестації (для осіб з особливими освітніми потребами ця вимога застосовується з урахуванням їхніх індивідуальних потреб і можливостей);
- покликання на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей;
- дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права;
- надання достовірної інформації про результати власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використанні методики досліджень і джерела інформації.

ПЛАН ЛЕКЦІЙНИХ та ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Тема: ІСТОРІЯ СТАНОВЛЕННЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ В ЄВРОПІ

Лекційне заняття №1 2 години

План

1. Університети як європейська інстанція.
2. Університет як інституція.
3. Схоластика як університетська наука в Середньовіччі.
4. Організація освітнього процесу в університетах.
5. Академічна спільнота.
6. Становлення класичних моделей вищої освіти: модель Вільгельма Гумбольдта (німецька).
7. Британська модель університету інтернатного типу.
8. Французька модель університетів.

Теоретичний блок. Створення університетів як генераторів ідей та нових знань, науково-технічного розвитку, центрів критичної думки та інновацій стало одним із найбільших досягнень в інтелектуальній та соціальній історії Європи. Університети Європи виникли на основі християнських традицій освіти в умовах середньовічної культури Західної Європи і по суті були класичною європейською інституцією (*par excellence*) вищої досконалості. Саме поняття «університет» сформувалося на основі латинського виразу *universitas magistrorum et scholarium*, тобто спільнота викладачів і студентів, ті, хто навчає, і ті, хто вчиться.

Університет як інституція був наділений особливими правами самоуправління, визначав і виконував навчальні плани, а також надавав публічно визнані академічні титули. Титули середньовічних університетів: бакалаврат, ліценціат, магістратура і докторат – визнані різними політичними та ідеологічними системами в усьому світі. Перші середньовічні університети в сучасному розумінні були факультетами, де працювало всього кілька викладачів (переважно не більше п'яти), які навчали синів аристократів церковному праву, світському праву та медицині. Відомою була медична школа в Салерно (Італія), перша згадка про яку датується 1097 роком до н. е. і яка існувала до 1812 року.

Найдавнішим університетом вважається Болонський, точна дата заснування якого залишається невідомою, оскільки він формувався поступово з різних шкіл права. Там почали навчати не тільки монахів та священнослужителів, а й юристів для світського життя, які були незалежними від Папи. У 1167 році виник Оксфордський університет, що став другим у Європі. Він був цивільною корпорацією, якою вважається й нині («The University of Oxford is a civil corporation established under common law»), відповідно до свого Статуту.

Трохи пізніше, в 1175 році, з'явився університет в північноіталійському місті Модена, який, однак, не став відомим. Четвертим європейським університетом була Сорбонна. Зовсім інакше розвивалися події навколо Паризького університету. Актом про його створення стала булла Папи Григорія IX, видана в 1231 році. Церква хотіла зробити Сорбонну вищою школою всього християнства і шляхом централізації забезпечити контроль над викладанням. Ситуація врегулювалась до XIV століття. Професори і студенти підпорядковувались церковній юрисдикції, що підтвердив французький король. Юрисдикцію здійснював канцлер університету, який не був членом колективу, а призначався єпископом Парижа, він слідкував за чистотою викладання та давав академічні ступені.

У 1209 році після одного із заворушень в Оксфорді частина студентів пішла в Кембридж, де виник новий, п'ятий у Європі, університет. У Кембриджі після розколу з Оксфордом стали менше вивчати богословські проблеми, проте посилилась увага до природничих наук. Шостим у 1218 році став університет у м. Саламанка (Іспанія), про створення якого остаточно було заявлено в грамоті короля Альфонса X в 1243 році. Наступним був університет у французькому місті Монпельє (1220 р.). Дещо пізніше, в 1222 році, виник університет в італійському місті Падуя, а в 1224 році – університет Фредеріка II в Неаполі. Десятим європейським університетом став університет у французькій Тулузі (1229 р.). У XI–XII століттях почала формуватися університетська наука – схоластика, основною рисою якої була віра в силу розуму в процесі пізнання світу. Проте з часом схоластика все більше ставала догмою, а її положення вважались непогрішними й остаточними. Утім, наука розвивалась. Так, в Оксфорді та Парижі Роберт Гроссетест (Robert Grosseteste, 1175–1253) і Роджер Бекон (Roger Bacon, 1214–1292) досягли значних успіхів в оптиці. А в XIV столітті математика зайняла провідні позиції в Мертоновському коледжі в Оксфорді. Подібне відродження математики із середини XIV століття спостерігалось у Парижі завдяки керівництву Миколи Орема (Nicolas Oresme, бл. 1320–1382). Після багатьох років заворушень важливе значення мала прийнята в 1231 році папська булла «*Parens scientiarum*», що стала своєрідною «Великою хартією» Паризького університету.

Вона давала право цьому закладу встановлювати свій статут та затверджувати правила, навчальні плани і вимоги до іспитів. Крім цього, вже тоді прирівнювались один до одного складені екзамени. З часом університет був визнаний корпорацією і водночас – інституцією з певною автономією.

Пізніше привілеї та внутрішню автономію отримали й інші університети. середню освіту, тому в університетах існували молодший і старший факультети. Після вивчення латині в початковій школі учень (*scolarius*) у 15–16, а інколи навіть у 12–13 років вступав на підготовчий факультет університету. Спочатку університети нагадували сучасні факультети, на яких працювало кілька вчених і навчалися здебільшого сини аристократів. Як правило, в університетах існувало чотири факультети: молодший – підготовчий, або факультет семи вільних мистецтв, де викладали логіку, латинську граматику, риторику, геометрію, арифметику, астрономію і музику; артистичний;

художній; філософський та старші – медичний, юридичний (громадянське і канонічне право), теологічний.

Заняття в університетах були розраховані на весь навчальний рік, а поділ на півріччя або семестри з'явився лише наприкінці доби Середньовіччя в німецьких університетах. При чому навчальний рік поділявся на дві нерівні частини: великий ординарний навчальний період (*magnus ordinarius*) – із жовтня або середини вересня до Паски, і малий навчальний період (*ordinarius parvu*) – від Паски до кінця червня. Однак, навчальний план складався на весь навчальний рік. Аудиторій у сучасному розумінні тоді ще не було. Викладач проводив заняття в орендованому приміщенні або вдома. Згодом болонські професори одними з перших почали влаштовувати шкільні приміщення, а з XIV століття університетські міста забезпечували навчальні заклади громадськими приміщеннями. Спочатку студенти сиділи просто на підлозі, а пізніше з'явилися довгі лави. Кафедра влаштовувалася на подіумі, під балдахіном.

У середньовічному університеті існувало три основні форми проведення занять. *Lectio* – повний і систематичний виклад матеріалу за програмою, передбаченою статутами. Лекції ділились на ординарні (обов'язкові) й екстраординарні (додаткові). Заняття зводились до читання певних книг і вивчення текстів. Одні курси, та викладачі вважалися ординарними (більш важливими і обов'язковими), а інші – екстраординарними (менш важливими і необов'язковими). Ординарні лекції читалися, як правило, з 9 години ранку і були розраховані на свіжі сили студентів, а екстраординарні – з 6 до 10 години вечора.

Іншою поширеною формою проведення занять було *perpetitio*, що означало детальне пояснення окремого тексту з різних сторін, з урахуванням усіх можливих сумнівів та заперечень. Наприклад, у Паризькому університеті такі заняття зводилися до перевірки джерел, що стосувалися даної проблеми, і перегляду відповідних коментарів у різних творах. У німецьких університетах *perpetitio* часто проходило у формі діалогу між викладачем і студентом. Учитель ставив питання і за відповідями оцінював успіхи учнів.

Досить популярною формою навчання був також диспут (*disputatio*), якому в університетах надавалося велике значення. Диспути повинні були навчити студентів мистецтву дискусії, захисту отриманих знань. При цьому широко застосовувалась діалектика. П'єр Абеляр запропонував метод *pro et contra, sic et non* (за і проти, так і ні), який активно використовувався в той час. Кожні два тижні один із магістрів виступав із доповіддю, оголошуючи тези чи питання, які він визначав предметом спору, а потім збирав у студентів всі «за» і «проти».

З виникненням Берлінського університету (1810 р.), якому в 1949 році присвоєне ім'я Гумбольдта, у світі набула поширення так звана «модель Гумбольдта», що характеризується єдністю дослідження і навчання та вільною наукою. Це означало, що викладачі додатково до їхньої викладацької діяльності повинні також займатися дослідницькою роботою, щоб зберігати високий рівень викладання і формувати професійну кваліфікацію студентів на високому

науковому рівні. Завдяки двом великим ученим – Вільгельму й Олександру – університет став відкритим ідеалам гуманізму та вільного розвитку особистості.

Британська модель університету інтернатного типу, або модель Оксбриджа базувалась на спілкуванні професорів і студентів. Вони вчилися і проживали у своїх кампусах. У ХІХ–ХХ століттях на перший план вищої освіти вийшла наука, хоча в німецьких університетах наукові дослідження проводились на високому рівні, в добре оснащених лабораторіях і піддавались бюрократичному регулюванню. У британських та французьких університетах дослідження були приватною справою професорів. У середині ХІХ століття право вступати до англійських університетів отримали жінки, які повинні були мати неабияку мужність і витримку, оскільки суспільство в штики сприймало такі інновації.

Французька модель університетів була сукупністю «великих шкіл» як своєрідних кастових вищих навчальних закладів з особливою академічною культурою, що виражала дух меритократичного суспільства. У французьких університетах не було згаданих вище свобод. Там панувала жорстка дисципліна, й адміністрація контролювала весь процес навчання, включаючи розклад занять, програму навчання до присвоєння ступенів. Існувала офіційна точка зору на кожне більш-менш важливе питання, включаючи зовнішній вигляд викладачів. Наприклад, у 1852 році їм заборонялось відпускати бороду. Престиж викладача залежав не від його особистих заслуг, а від репутації вищого навчального закладу, який він закінчив. Утім, у другій половині ХІХ століття німецька модель університету почала впливати й на порядки у французьких університетах.

Практичне заняття № 1 – 2 години

Семінар: Історія становлення вищої освіти в Європі

Питання для обговорення:

1. Роль сучасних університетів для конструювання освітнього простору Європейських країн.
2. Історія становлення університетської освіти в Європі – як підґрунтя розбудови сучасного університетського простору в країнах Європи.
3. Порівняльний аналіз Німецької, Французької та Британської моделей університетської освіти.

Завдання для самостійної роботи

1. Скласти хронологічну таблицю виникнення перших університетів в Європі.
2. Скласти таблицю за основними параметрами Німецької, Французької та Британськими моделями університетської освіти в середньовічній Європі.

Рекомендована література: [1], [2], [4], [9], [12], [13].

Тема: РОЗВИТОК УНІВЕРСИТЕТСЬКОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Лекційне заняття №2 2 години

План

1. Вплив Острозької академії на розвиток педагогічної думки в Україні.
2. Києво-Могилянська академія.
3. Львівський університет.
4. Імператорський університет у Харкові.
5. Київський університет.
6. Новоросійський (Одеський) університет.

Теоретичний блок. З другої половини XVI ст. культурним і освітнім осередком в Україні стає місто Острог на Волині — резиденція православних князів Острозьких. Видатний український політичний і культурний діяч князь Константин-Василь Острозький (1528–1608) у 1578 р., засновує у своєму маєтку на Волині друкарню, якою керував відомий першодрукар і мандрівник Іван Федоров. Ознакою вищого навчального закладу було й те, що в Острозі вдосконалювались у науках люди, що вже мали певний рівень освіти. В академії знаходили собі притулок багато волелюбних вигнанців, сміливих мислителів і дисидентів, які зазнавали переслідувань в себе на батьківщині. Серед них — просвітитель Ян Чех, польський математик і філософ Ян Лятос та ін.

За програмою навчання академія стояла нарівні з найкращими єзуїтськими колегіями. Вона включала грецьку, латинську, церковнослов'янську мови, а також «сім вільних наук», що поділялися на тривіум, який складався з граматики, риторики та діалектики (мистецтва диспуту), та на квадривіум, куди входили арифметика, геометрія, музика й астрономія. За це Академію часто називали «Тримовним ліцеєм», «Граматичною школою», «Греко-слов'янською школою» або «Слов'яно-греко-латинською Академією».

Києво-Могилянська академія — один з перших загальноосвітніх вищих навчальних закладів у Східній Європі. Вона бере свій початок від заснованої у 1615 р. Київської братської школи. У 1632 р. до неї була приєднана школа при Києво-Печерській лаврі, заснована 1631 р. Об'єднаний навчальний заклад дістав назву Києво-Могилянська колегія. Царськими указами 1694 і 1701 р. було визнано її статус як академії. Ще до присвоєння звання академії цей навчальний заклад не поступався своїм освітнім рівнем європейським університетам. Опікуном і меценатом академії став гетьман Мазепа, який збудував для неї новий будинок, новий Братський собор, часто відвідував академію, бував на диспутах і виставах. Академія була безстановим навчальним закладом, тут

навчалися юнаки з усіх частин України та інших слов'янських країн. В академії було 8 класів, строк навчання не регламентувався, учні могли залишатися кілька років в одному класі або після закінчення старших класів переходити в молодші для закріплення знань. Кількість учнів в 1700 р. сягала 2 тис, пізніше коливалася в межах 500—1200. Значну частину їх склали сини міщан, козаків, селян. З кінця XVIII ст. академія втрачає роль провідного культурно-освітнього центру. У 1817 р. вона була закрита, її функції перебрала Київська духовна академія (1819 р.) та Київський університет (1834 р.).

У колегії (академії) зберігались національні традиції української школи, але навчання здійснювалось латинською мовою, знання якої вважали за ознаки освіченості. Окрім того, вивчалися грецька, церковнослов'янська і польська мови. Навчальна програма передбачала вивчення так званих сімох вільних наук: граматики, риторики, поезики (піітики), філософії, математики, астрономії та фізики, як це було в єзуїтських колегіях. Увесь курс навчання тривав 12 років. Вивчення церковнослов'янської мови давало змогу не переривати зв'язку з писемною спадщиною Київської Русі, глибоке знання грецької сприяло вихованню низки відомих українських елліністів XVII-XVIII ст., У стінах академії народилося багато кантів, псалмів, дум народною мовою. Завдяки цьому українська мова розвивалася і популяризувалася. Твори студентів академії польською мовою на українську тематику сприяли їхньому поширенню поза межами України. Багато уваги приділялося вивченню музики та малярства, внаслідок чого у Києві народилась ціла мистецька школа. Велика роль академії у розвитку української філософської думки.

Урочисте відкриття Імператорського університету в м.Харків відбулося 29 січня 1805 року. Університет вписав багато яскравих сторінок в історію українського відродження XIX - XX ст., дав потужний імпульс перетворенню Харкова на крупний науковий центр, освітянську столицю України, по праву займає вищі шаблі всеукраїнських рейтингів серед класичних університетів, і добре відомий далеко за межами України. До структури університету входили чотири факультети: "нравственных" і політичних наук (богослов'я, церковна історія, філософія права, політична економія); фізико-математичний (теоретична і практична фізика, математика, астрономія, хімія, ботаніка, сільське господарство та інші); медичний та філологічний.

При університеті планувалося створення підрозділу, який би забезпечував учбовий процес навчальними посібниками, а також таких інститутів: учительського або педагогічного; медичного клінічного; акушерського мистецтва. Передбачалася також друкарня для видання навчальних книг та поширення наукових знань, створення вчених товариств, благодійних фондів для надання допомоги малозабезпеченим студентам.

Імператорський Новоросійський університет відчинив двері для перших студентів 1(13) травня 1865 року у складі трьох факультетів – історико-філологічного, фізико-математичного та юридичного, а 1900 року започатковано медичний факультет. З часу відкриття Новоросійський університет став флагманом науки та вищої освіти, відігравав значну роль у суспільному житті міста та регіону. Значне місце в навчальній роботі

університету займали навчально-допоміжні установи: викладацька та студентська Пироговські бібліотеки, Палеонтологічний та Зоологічний музеї, Астрономічна обсерваторія, Ботанічний сад, Гідробіологічна станція, лабораторії та кабінети. Активно діяли Новоросійське товариство природознавців, Історико-філологічне товариство при ІНУ та Одеське бібліографічне товариство, члени яких брали участь в організації та проведенні вітчизняних і зарубіжних наукових з'їздів. У перші роки обличчя університету визначали вчені, які згодом стали «золотим надбанням» світової науки: майбутній лауреат Нобелівської премії мікробіолог Ілля Мечников, математик Олександр Ляпунов, фізик Федір Шведов, фізіолог Іван Сеченов, офтальмолог Володимир Філатов, історик Федір Успенський, славіст Віктор Григорович.

Практичне заняття № 2 – 2 години

Семінар: Розвиток університетської освіти в Україні

Питання для обговорення:

1. Значення та роль перших університетів в Україні для розбудови вітчизняного освітнього простору Незалежної України.
2. Перші університети в Україні як складова загальноєвропейського освітнього простору.
3. Соціокультурне значення перших університетів для розбудови українського суспільства в різні історичні епохи.

Завдання для самостійної роботи

1. Скласти порівняльну таблицю за основними параметрами навчання в Києво-Могилянській та Острозькій Академіях.
2. Написати есе-роздум про причини виникнення та занепаду перших університетів в Україні.

Рекомендована література: [1], [2], [4], [9], [12], [13].

Тема: КЛАСИФІКАЦІЇ МОДЕЛЕЙ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Лекційне заняття №3 2 години

План

1. Модель освіти як державно-відомчої організації.
2. Модель розвивальної освіти.
3. Традиційна модель освіти.
4. Раціоналістична модель освіти.
5. Феноменологічна модель освіти.
6. Неінституціональна модель освіти.
7. Європейська модель освіти.
8. Американська модель освіти.
9. Японська модель освіти.
10. Модель дистанційного навчання

Теоретичний блок. Систему освіти державна влада розглядає як самостійний напрям у низці інших галузей. Організують її за відомчим принципом із твердим централізованим визначенням цілей, змісту освіти, номенклатури навчальних закладів і навчальних дисциплін у межах того чи іншого типу освітньої системи. Навчальні заклади однозначно підпорядковано адміністративним чи спеціальним органам, які їх контролюють.

Модель розвивальної освіти (В.Д. Давидов, В.В. Фляков та ін.) передбачає організацію освіти як особливої інфраструктури через широку кооперацію діяльності освітніх систем різного рангу, типу і рівня. Така побудова дає змогу забезпечувати й задовольняти потреби різних прошарків населення країни в освітніх послугах, швидко розв'язувати освітні завдання й забезпечувати розширення спектру освітніх послуг. Освіта також одержує реальну можливість бути потрібною і в інших сферах, без додаткових погоджень із державною владою.

Традиційна модель освіти (Я.С. Мажо, Л. Кро, Ж. Крапля, Д. Равич, Ч. Фін та ін.) – модель систематичної академічної освіти як способ передавання молодому поколінню універсальних елементів культури. Основну роль освіти традиціоналісти вбачають у тому, щоб зберігати й передавати молоді елементи культурної спадщини людської цивілізації. Насамперед ідеться про різноманіття знань, умінь і навичок, ідеалів і цінностей, які сприяють індивідуальному розвитку людини і збереженню соціального ладу. Відповідно до концепції традиціоналізму, освітня система має здебільшого розв'язувати

завдання формування базових знань, умінь і навичок (у межах сформованої культурно-освітньої традиції), які дають змогу індивідові перейти до самостійного засвоєння знань, цінностей та вмінь вищого рангу порівняно із засвоєними.

Раціоналістична модель освіти (П. Блум, Р. Ган'є, Б. Скінер та ін.) передбачає таку її організацію, яка, насамперед, забезпечує засвоєння знань, умінь, навичок і практичне пристосування молодого покоління до сучасного суспільства. У межах цієї моделі дбають про передавання-засвоєння лише тих культурних цінностей, які дають змогу молодій людині безболісно пристосовуватися до наявних суспільних структур. І будь-яку освітню програму можна перевести в «поведінковий» аспект знань, умінь і навичок, які варто опанувати учням.

В ідеології сучасної раціоналістичної моделі освіти центральне місце належить біхевіористській (від англ. – поведінка) концепції соціальної інженерії. Раціоналісти відштовхуються від порівняно пасивної ролі учнів, що, одержуючи певні знання, уміння і навички, здобувають, таким чином, адаптивний «поведінковий репертуар», необхідний для адекватного життєвлаштування відповідно до соціальних норм, вимог і запитів суспільства.

Раціоналістична модель не передбачає таких явищ, як творчість, самостійність, відповідальність, індивідуальність, природність тощо. Поведінкові цілі привносять до освітнього процесу дух обмеженого утилітаризму й нав'язують педагогові негнучкий і механічний спосіб дій. Ідеалом є точна відповідність запропонованому шаблону, діяльність педагога перетворюється на посилену підготовку учнів чи студентів (наприклад, на виконання тестів).

Феноменологічна модель освіти (А. Маслоу, А. Комбс, К. Роджерс та ін.) передбачає персональний характер навчання з урахуванням індивідуально-психологічних особливостей тих, хто навчається, дбайливе й уважне ставлення до їхніх інтересів і потреб. Його представники відкидають погляд на школу як на «освітній конвеєр». Освіту вони розглядають як гуманістичну в тому значенні, щоб вона найбільш повно й адекватно відповідала справжній сутності людини, допомагала їй знайти те, що в ній уже закладено природою, а не "відливати" у певну форму, придуману кимсь заздалегідь, апіорі. Педагоги – прихильники цієї моделі створюють умови для самопізнання й підтримання унікального розвитку кожного учня чи студента відповідно до успадкованої ним природи, надають якнайбільше свободи вибору й умов для реалізації свого природного потенціалу і для самореалізації. Прихильники цього напряму обстоюють право індивіда на автономію розвитку й освіти.

Неінституціональна модель освіти (П. Гудман, І. Ілліч, Ж. Гудлед, Ф. Клейн, Дж. Холт, Л. Бернар та ін.) орієнтована на організацію освіти поза соціальними інститутами, зокрема школами і ВНЗ. Це освіта на «природі», за допомогою Інтернету, в умовах "відкритих шкіл", дистантне навчання та ін..

Світовий освітній простір об'єднує національні освітні системи різного типу і рівня, що значно різняться філософськими й культурними традиціями, рівнем цілей і завдань, якісними станами. Тому варто говорити про сучасний

світовий освітній простір як про єдиний організм, що формується і в кожній освітній системі якого наявні глобальні тенденції й збережено розмаїтість.

У світі виокремлюють типи регіонів за ознакою взаємного зближення і взаємодії освітніх систем (О.П. Ліферов).

Перший тип становлять регіони, що є генераторами інтеграційних процесів. Найяскравішим прикладом такого регіону може слугувати Західна Європа. Ідея єдності стала стержнем усіх освітніх реформ 1990-х рр. у західноєвропейських країнах. До першого типу регіонів можна також зарахувати США і Канаду, але їхні інтеграційні зусилля у сфері освіти реалізуються в іншій ситуації. У світі формується новий Азіатсько-Тихоокеанський регіон (АТР) – генератор інтеграційних процесів. До нього входять такі країни: Республіка Корея, Тайвань, Сінгапур і Гонконг, а також Малайзія, Таїланд, Філіппіни й Індонезія. Для всіх цих країн характерна стратегія підвищених вимог до якості навчання й підготовки кадрів.

До другого типу належать регіони, що позитивно реагують на інтеграційні процеси. Насамперед, це країни Латинської Америки. І в процесі історії, і нині Латинська Америка виявляється в зоні дії інтеграційних імпульсів з боку США і Західної Європи.

До третього типу належать регіони, які є інертними щодо інтеграції освітніх процесів. До цієї групи входить значна частина країн Африки від Сахари до півдня (крім ПАР), низка держав Південної й Південно-Східної Азії, невеликі острівні держави басейнів Тихого й Атлантичного океанів.

До кінця XX ст. виокремилися регіони, у яких через деякі економічні, політичні, соціальні причини порушено послідовність освітніх та інтеграційних процесів. До таких регіонів належать арабські країни, Східна Європа і країни колишнього СРСР.

Практичне заняття № 3 – 2 години

Семінар: Класифікації моделей вищої освіти

Питання для обговорення:

1. Формальна, інформальна та неформальна типи освіти: основні феноменологічні ознаки.
2. Переваги та недоліки трансатлантичної, азійської та європейської систем освіти.
3. Тенденції розвитку освіти в Україні в контексті євроінтеграційних процесів.

Завдання для самостійної роботи

1. Скласти порівняльну характеристику систем освіти України та країн трансатлантичного регіону.
2. Скласти порівняльну характеристику систем освіти України та країн азійського регіону.
3. Проаналізувати значення біхевіористської та феноменологічних підходів для розбуви сучасного освітнього простору на території сучасної Східної Європи.

Рекомендована література: [1], [2], [4], [9], [12], [13].

Тема: ПОПУЛЯРНІ ЄВРОПЕЙСЬКІ ОСВІТНІ МОДЕЛІ

Лекційне заняття №4 2 години

План

1. Продуктивні школи.
2. Школа діалогу культур.
3. Методологічна основа технології «Школи діалогу культур».
4. Імовірнісна освіта.
5. Вітагенне навчання з голографічним методом проєкцій.
6. Вітагенна інформація. Голографічний метод. Технології голографічного методу у викладанні.

Теоретичний блок. Досвід багатьох країн (Греція, Данія, Іспанія, Великобританія, Росія та ін.), що входять до мережі продуктивних шкіл, доводить, що освіту можна було б переорієнтувати з трансляції знань і контролю їхнього формального засвоєння на організацію мотивованого, самостійного практично орієнтованого навчання, результати якого пред'являються в конкретному соціально значущому продукті.

Продуктивне навчання відрізняється від відомих методів і форм навчання тим, що до процесу навчально-пізнавальної діяльності додаються завдання, що потребують від учнів створення власного значущого продукту на підставі знань, якими вони володіють.

Модель школи діалогу культур була сформована в 1988 р. на основі ідей

філософа В. С. Біблера та великої групи науковців і практиків України й Росії. Перший експеримент було розпочато в місті Харкові.

На думку авторів школи, педагогіка на порозі ХХІ ст. повинна сприяти переорієнтації від «людини освіченої» до «людини культури». Це обумовлено глобальними світовими тенденціями поваги до національної культури, до діалогу між націями, народами, державами, окремими людьми.

Найголовніше завдання школи діалогу культур – не тільки передача знань, залучення до культури, формування певного бачення світу, а й розвиток і збереження особистісної логіки, творчої уяви учня та вчителя.

У центрі уваги – виховання інтересу до іншої людини, бажання її зрозуміти; схильність, прагнення до «напруги» духу. Адже вміння працювати в стані інтелектуального та емоційного піднесення надає мисленню парадоксальності й розкутості, розвиває інтуїцію, фантазію.

Методологічною основою «Школи діалогу культур» є положення про те, що мислення особистості, яка формується, повинно вступати в діалогічне спілкування з попередніми формами культури (античності, середньовіччя, Нового часу), а також із представниками різних поколінь, які взаємодіють у єдиному часовому просторі. Це зумовлене тим, що зрозуміти будь-які поняття, явища, можна лише помістивши їх у простір різних культурних розумінь (від минулого до сучасності), а також розглянувши в площині сьогодення.

Центром освітнього простору в імовірнісній моделі є не урок-схема, принципово підвладний трансляції й репродукуванню, а УРОК-ПОДІЯ, на якому щось відбувається або не відбувається лише з відомою долею ймовірності. Таким чином, у результаті реалізації імовірнісних стратегій, урок перетворюється в АКТ КУЛЬТУРИ або навіть у ТЕКСТ КУЛЬТУРИ, що заслуговує індивідуального архівування.

Вітагенне навчання – це навчання, засноване на актуалізації життєвого досвіду особистості, її інтелектуально-психологічного потенціалу в освітніх цілях.

Життєвий досвід – інформація, що стала надбанням особистості, налагоджена в резервах довгострокової пам'яті, що знаходиться в стані постійної готовності до актуалізації в адекватних ситуаціях. Вона є сплавом думок, почуттів, вчинків, прожитих людиною, які являють для неї самодостатню цінність. Пов'язаний із пам'яттю розуму, пам'яттю почуттів, пам'яттю поведінки.

Досвід життя – вітагенна інформація, не прожита людиною, пов'язана лише з її поінформованістю про ті або інші сторони життя й діяльності, але яка не має для неї достатньої цінності. На жаль, саме на цьому рівні й іде процес навчання в більшості освітніх технологій.

Перехід вітагенної інформації у вітагенний досвід відбувається у декілька стадій на декількох рівнях:

1 стадія – первинне сприйняття вітагенної інформації, нерозчленоване та недиференційоване.

2 стадія – ціннісна фільтрація інформації. Особистість визначає значущість отриманої інформації у філогенезі, тобто із загальнолюдських, групових,

гностичних позицій, потім в онто-генезі, тобто з позиції особистої значущості. Відсіювання інформації відбувається саме в онтогенезі.

3 стадія – настановча. Особистість створює або стихійно, або осмислено установку на запам'ятовування певної інформації з приблизним терміном «збереження». Терміни збереження визначаються її значущістю, життєвою й практичною спрямованістю. Це визначає і рівень її засвоєння.

Рівні засвоєння інформації

Перший рівень – операційний. Установка на слабке запам'ятовування – інформація має найменше значення для самореалізації особистості в освітньому процесі. Запам'ятовування «про всяк випадок».

Другий рівень – функціональний. Установка на більш тривалі терміни збереження інформації. Використовується в ситуаціях вибору.

Третій рівень – базовий. Установка на тривале запам'ятовування, найбільша значущість для самореалізації в освітньому процесі.

Рівні можуть постійно взаємодіяти між собою, переходити один в інший, набувати різного ступеня значущості.

Голографічний метод проекції в навчанні

Голографічний метод проекції в навчанні – це система освітніх способів, технологій у навчанні, спрямована на об'ємну багатомірну подачу досліджуваного матеріалу, що відповідає особливостям багатомірності сприйняття навколишнього світу й запасу життєвого досвіду.

Поняття голографії – фізичне. Означає розгляд об'єкта у відбитому багатомірному просторі, не менш ніж у трьох проекціях:

- вітагенна проекція – вітагенна інформація, затребувана вчителем у процесі навчання для підготовки до викладу нового знання. Вектор – учень–знання–учитель;

- стереопроєкція – інформація, що йде від учителя, який використовує вітагенну інформацію учнів. Вектор – учитель–знання–учень;

- голографічна проекція – інформація, що йде від будь-якого додаткового джерела: вітагенний досвід інших, книга, засоби масової інформації, твори мистецтва, наукові дані, зустрічі з фахівцями різних галузей тощо.

Голографічний метод існує не тільки в процесі викладання, але й навчання. Проекції в таких випадках також спрямовані на знання, але вектори дещо інші. Перша проекція – вітагенна – залишається постійною, стереопроєкція – знання, отримані з різних джерел, голографічна – уявне моделювання знання, де джерело його одержання – незнання, інтелектуальні потенції самої особистості.

Голографічний метод у науково-педагогічних дослідженнях передбачає розгляд будь-яких об'єктів у фокусі трактувань різних суміжних наук (педагогічна взаємодія, педагогічна діагностика).

Практичне заняття № 4 – 4 години**Семінар: Популярні європейські освітні моделі.****Питання для обговорення:**

1. Методологічні засади діалогування як методу в сучасних закладах освіти.
2. Інноваційні дидактичні методи навчання у сучасних закладах освіти: переваги та недоліки в контексті тенденцій розбудови вітчизняних університетів.

Завдання для самостійної роботи

1. Скласти таблицю порівняльного аналізу сучасних європейських моделей освіти.
2. Скласти таблицю порівняльного аналізу традиційної класифікації моделей освіти.
3. Скласти алгоритм управління «Школою діалогу культур».
4. Розробити модель вітагенного навчання української мови.
5. Відобразити схему продуктивної школи.

Рекомендована література: [1], [2], [4], [9], [12], [13].

**Тема: . ОСНОВНІ ТИПИ СВІТОВИХ НАЦІОНАЛЬНИХ СИСТЕМ
ВИЩОЇ ШКОЛИ****Лекційне заняття №5 2 години****План**

1. Атлантична модель освіти (США, Великобританія, Ірландія, Канада).
2. Континентальна модель освіти (Нідерланди, Німеччина, Франція, Італія).
3. Гібридні моделі: Північноєвропейська модель освіти (Норвегія, Швеція, Фінляндія), японська система вищої освіти.
4. Світовий ринок освітніх послуг вищої школи як підсистема сучасного світового господарства.

Теоретичний блок. Відмінними рисами «атлантичної моделі», до якої відносять США, Великобританія Ірландія, Канада, виступають: інституціональна і фінансова автономія ВНЗ; їх тісний зв'язок з бізнес-спільнотою; сильне самоврядування; непрямий контроль з боку держави; наявність спеціалізованих агентств-посередників; яким делеговані управлінські функції.

Атлантична модель історично вибудовується на базі дворівневої системи «бакалаврат та магістратура», це модель «пізньої професійної диференціації» у якій вибір спеціальності у ВНЗ не зумовлюється автоматично типом закінченої школи, відповідно, освітні траєкторії учнів в цій моделі не так жорстко детерміновані самим інституціональним облаштуванням системи.

«Континентальна модель» до якої прийнято відносити Нідерланди, Німеччину, Францію, Італію відрізняється такими характеристиками, як:

- ієрархічність навчальних закладів,
- їх тісний зв'язок з державними структурами,
- пряме міністерське регулювання,
- відсутність безпосередніх зв'язків між університетом та бізнесом.

Континентальна модель спирається на однорівневу схему навчання ВНЗ і ранню спеціалізацію учнів. Університет атлантичної моделі споконвічно розвивається за логікою економічної доцільності, у той же час в континентальній моделі домінує логіка державного замовлення і функція відтворення соціальної структури. Втім, в останні десятиліття ця відмінність зменшилася за рахунок того, що традиційно ліберальна атлантична модель переживає «одержавлення» і навпаки державо центрична континентальна модель – лібералізацію.

У своїй сукупності атлантичні і континентальні системи насичені різноманітним форм організації вищої освіти. Прикладом відмінної моделі є «північноєвропейська модель».

Північноєвропейські системи освіти до яких належать Норвегія, Швеція, Фінляндія у світлі протиставлення державно-орієнтованих континентальних систем і ринково-орієнтованих систем атлантичного типу являються самодостатніми та доволі відокремленими. Відокремленість ця пов'язана не із складністю організації, а з неорденарністю їх проблемної орієнтованості. До основних рис північноєвропейської моделі належать: вимоги рівного доступу до освіти, однорідність результатів навчання, соціальна орієнтація ВНЗ, як суб'єктів які надають послуги суспільству. У зв'язку із цим, частина проблем, які опиняються сьогодні у ракурсі загальноєвропейських дискусій, наприклад, проблеми усунення економічних або інституціональних бар'єрів до здобуття освіти, для країн Північної Європи до цього часу не вирішені, а їх успішне виконання стало умовою розвитку систем освіти цих країн.

Аналогічно північноєвропейській гібридною моделлю вважається і японська система вищої освіти, що відрізняється таким рисами, як:

- консервативність. Майже до середини минулого століття ця система працювала на відтворення вкоріненого в японській культурі протиставлення «ніхондзі/гайдзі» («японське/чужорідне») у зв'язку із цим політика «відкритих

кордонів» в освіті не підтримувалася. Сьогодні ж вищі навчальні заклади Японії починають проводити політику зменшення традиційної замкнутості та закритості;

- ієрархічність. Як відому у Японії діє жорстка ієрархія у вищій школі, єдиними повноцінними ВНЗ, чії випускники не відчують дискримінації і користуються попитом на ринку праці, являються «університети повного циклу».

- специфічність місії післядипломної освіти. Завдання бакалаврату – випуск фахівців, необхідних для підтримки системи, завдання магістратури – випуск ініціативних аналітиків, здатних до проектування її розвитку національної економіки.

Як показує аналіз моделей, в основі їх типологізації лежать конкретні характеристики національних систем вищої освіти, серед яких :

- типи інститутів вищої освіти і форми їх взаємозв'язку;
- система управління вищою освітою, взаємозв'язок між освітою і державою та освітою і бізнесом;
- зрозумілі джерела фінансування вищої освіти;
- система оцінки якості;
- доступність (можливість оплачувати) вищої освіти;
- ступінь залучення в процес інтернаціоналізації освітнього простору на базі підтримки експортного потенціалу національної освітньої системи.

Світовий ринок освітніх послуг вищої школи це підсистема сучасного світового господарства являє собою глобалізований освітній комплекс, що включає освітні установи різних рівнів (національного, міжнародного та транснаціонального) та професійної спрямованості, з одного боку, і споживачів з різних країн, з іншого боку, пов'язаних певною системою світогосподарської взаємодії з приводу виробництва, розподілу, обміну та споживання освітніх послуг вищих навчальних закладів, націленої на отримання доходів, підвищення якості та вартості робочої сили і забезпеченню ринку праці необхідними фахівцями.

Практичне заняття № 5 – 2 години

Семінар: Основні типи світових національних систем вищої школи.

Питання для обговорення:

1. Інтеграція різних освітніх моделей вищої освіти в глобальному європейському освітньому просторі.
2. Напрями вдосконалення вітчизняного освітнього простору відповідно вимог європейського ринку освітніх послуг.

Завдання для самостійної роботи

1. Проаналізувати тенденції інтеграції різних освітніх моделей вищої освіти в глобальному європейському освітньому просторі.
2. Скласти концептуальну карту змісту системи освіти різних країн (на вибір).

Рекомендована література: [1], [2], [4], [9], [12], [13].

Тема: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ПРОСТІР ВИЩОЇ ОСВІТИ: БОЛОНСЬКИЙ ПРОЦЕС

Лекційне заняття №6 2 години

План

1. Вплив технологічних, економічних і соціальних перетворень на розвиток системи вищої освіти в європейських країнах.
2. Сутність Болонського процесу.
3. Основні засади розвитку вищої освіти України в контексті Болонського процесу.
4. Внутрішні та зовнішні чинники якості освіти. Модульна система навчання.
5. Інтернаціоналізація вищої школи.

Теоретичний блок. Сучасна освіта розвивається в різних напрямках, для неї характерні такі ознаки: - гуманізація освіти – це орієнтація освітньої системи і всього освітнього процесу на розвиток і становлення відносин взаємної поваги тих, хто навчається, і педагогів, заснованих на повазі прав кожної людини; на збереженні та зміцненні їхнього здоров'я, почуття власної гідності й розвитку особистісного потенціалу; гуманітаризація – це орієнтація на засвоєння змісту освіти незалежно від його рівня й типу, що дає змогу легко розв'язувати основні соціальні проблеми на користь і в ім'я людини; вільно спілкуватися з людьми різних національностей і народів, будь-яких професій і спеціальностей; добре знати рідну мову, історію і культуру; вільно володіти іноземними мовами; бути економічно та юридично грамотною людиною; диференціація – тобто орієнтація освітніх установ на досягнення учнів або

студентів при врахуванні, задоволенні і розвитку інтересів, схильностей і здібностей усіх учасників освітнього процесу; диверсифікованість – передбачає різноманітність навчальних закладів, освітніх програм і органів керівництва; стандартизація – тобто орієнтація освітньої системи на реалізацію, насамперед, державного освітнього стандарту – набору обов'язкових навчальних дисциплін у чітко зазначеному обсязі годин; багатоваріантність – створення в освітній системі умов вибору, стимулювання учнів і студентів до цього вибору, забезпечення розвитку альтернативного та самостійного мислення; багаторівневість – це організація багатоетапного освітнього процесу, що забезпечує можливість досягнення на кожному етапі освіти того рівня освіченості, що відповідає можливостям й інтересам людини; кожен рівень – це період, що має свої цілі, терміни навчання, характерні риси; фундаменталізація – посилення взаємозв'язку теоретичної та практичної підготовки молодшої людини до життя в сучасному суспільстві; інформатизація – використання обчислювальної техніки й інформаційних технологій у навчально-виховному процесі; індивідуалізація – врахування і розвиток індивідуальних особливостей учнів і студентів у всіх формах взаємодії з ними в процесі навчання і виховання; безперервність – процес самостійної освіти, самоосвіти людини впродовж усього життя у зв'язку з тим, що умови життя й діяльності постійно змінюються, удосконалюються.

Інтеграційний процес у науці й освіті має дві складові: формування співдружності провідних європейських університетів під егідою документа, названого Великою хартією університетів (*Magna Charta Universitatum*), та об'єднання національних систем освіти і науки в європейський простір з єдиними вимогами, критеріями і стандартами. Головна мета цього процесу – консолідація зусиль наукової та освітньої громадськості й урядів країн Європи для істотного підвищення конкурентоспроможності європейської системи науки і вищої освіти у світовому вимірі (наприклад, протягом останніх 15–20 років вона значно поступається американській системі), а також для підвищення ролі цієї системи в суспільних перетвореннях.

Болонський процес – це процес розпізнавання однієї освітньої системи іншою в європейському просторі. Якщо майбутнє України пов'язане з Європою, то не можна надалі стверджувати, що Болонський процес має для нас лише просвітне та пізнавальне значення. Надання високої оцінки національній системі освіти не має заспокоювати нас і стримувати глибинне її реформування.

Всесвітнє визнання нашої освіти та висока якість навчання – це досягнення попередньої епохи, попередньої системи влади, попереднього покоління.

Практичне заняття № 6 – 2 години

Дискусія: Європейський простір вищої освіти: Болонський процес

Питання для обговорення:

1. Принципи формування змісту кваліфікацій і структур ступенів. Компетентнісний підхід.
2. Управління якістю підготовки фахівців у вищих навчальних закладах у нашій країні.
3. Технологія проектування інноваційного навчального середовища в системі професійної підготовки фахівців в європейських країнах

Завдання для самостійної роботи

1. Визначте стратегічні завдання розвитку та вдосконалення вищої освіти в Україні.
2. Як відбувається процес формування інноваційного освітнього середовища у вищих навчальних закладах у контексті вимог Болонського процесу?
3. У чому полягає сприяння європейській співпраці в галузі гарантій якості освіти?

Рекомендована література: [1], [2], [4], [9], [12], [13].

Тема: ПРІОРИТЕТИ ТА ВИКЛИКИ СУЧАСНОЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ**Лекційне заняття №7 2 години****План**

1. Сутність формальної, неформальної та інформальної освіти.
2. Чинники, що зумовлюють важливість вищої освіти.
3. Модернізація вищої освіти.
4. Академічна мобільність.
5. Автономія закладів вищої освіти.
6. Декларація про вищу освіту для XXI століття: підходи і практичні заходи.
7. Перспективи розвитку вищої освіти.
8. Рамки пріоритетних дій, спрямованих на реформу і розвиток вищої освіти.
9. Навчання впродовж усього життя.

Теоретичний блок. Формальна освіта – це освіта, яка здобувається відповідно до освітніх ліцензованих програм закладів післядипломної освіти і передбачає досягнення здобувачами освіти заздалегідь визначених результатів навчання. Вона розширює й доповнює знання з фаху, методики викладання предмету, психології, які отримав вчитель, здобуваючи вищу освіту. Форми формальної освіти: очна (курси підвищення кваліфікації, семінари, творчі групи, тренінги тощо), дистанційна (дистанційні курси, онлайнві конференції, вебінари тощо), очно-дистанційна (поєднання очної та дистанційної форм навчання – очно-дистанційні курси).

Неформальна освіта – це освіта, яка здобувається, як правило, за освітніми програмами та не передбачає присудження визнаних державою освітніх кваліфікацій за рівнями освіти, але може завершуватися присвоєнням професійних та/або присудженням часткових освітніх кваліфікацій. Вона допомагає швидко і вчасно отримати необхідні знання відповідно до потреб тут і зараз.

Форми неформальної освіти: очна (тренінги, майстер-класи, семінари, майстерні тощо), дистанційна (дистанційні курси, вебінари).

Інформальна освіта (самоосвіта) – це освіта, яка передбачає самоорганізоване здобуття особою певних компетентностей, зокрема під час повсякденної діяльності, пов'язаної з професійною, громадською або іншою діяльністю, родиною чи дозвіллям. Така навчальна діяльність не обов'язково цілеспрямована та структурована, не фіксується документально, але сприяє розширенню професійних знань та умінь і є однією з ключових компетентностей особистості.

Форми інформальної освіти: одноразові лекції, відеоуроки, медіа-консультації, спілкування у сім'ї, з колегами, читання спеціалізованих журналів, телебачення, відео, незаплановані випадкові бесіди.

Сьогодні Закон України про освіту дозволяє вчителю обрати будь-який з цих видів, проте найбільш оптимальним буде поєднання традиційних курсів підвищення кваліфікації в закладі післядипломної освіти (формальна освіта), курсів, семінарів та інших заходів від неурядових установ, що дозволить швидко отримати потрібні знання та навички (неформальна освіта) та самоосвіту (інформальну), яка допоможе підвищити свій професійний рівень.

До основних принципів сучасного навчання протягом усього життя відносять: навчання поза офіційним освітнім середовищем; вимога оновлення педагогіки, тобто переходу до набуття знань за схемою «навчання – вивчення», «робота – результат»; вимога формування нової культури навчання, а саме розвиток академічної спільноти, заснування багатофункціональних навчальних центрів із доступом до Інтернету; активна співпраця різних навчальних середовищ, а також установ, котрі, так чи інакше, стосуються шкільної освіти. наприклад, дослідних центрів, середніх та вищих навчальних закладів, тощо.

Практичне заняття № 7 – 2 години

Дискусія: Пріоритети та виклики сучасної вищої освіти.

Питання для обговорення:

1. Формальна та інформальна освіта в контексті модернізації системи освіти в Україні.
2. Переваги та недоліки інформальної та неформальної освіти в освітніх реаліях сьогодення.
3. Акмеологічні координати концепції навчання впродовж життя.

Завдання для самостійної роботи

1. Складіть план заходів (тренінгів, дистанційних курсів тощо), які дадуть максимум потрібних знань та навичок у процесі навчання за обраною спеціалізацією.
2. Складіть професіограму, що допоможе розробити індивідуальний маршрут професійного саморозвитку.

Рекомендована література: [1], [2], [4], [9], [12], [13].

Критерії оцінювання

Критерії оцінювання за різними видами роботи

Вид роботи	бали	критерії
Практичні заняття	0 балів	Здобувач вищої освіти не бере участі в практичному занятті, є лише спостерігачем.
	1 бал	Здобувач вищої освіти виступає на занятті епізодично. Не висловлює власних міркувань з порушених питань. Ускладнюється з відстоюванням власної позиції
	2 бали	Здобувач вищої освіти бере активну участь у практичному занятті. Висловлює обґрунтовані міркування, наводить доцільні приклади і відстоює власну позицію щодо обговорюваних питань.
Індивідуальне навчально-дослідне завдання (реферат)	0 балів	Завдання не виконано.
	1 бал	Завдання виконано формально, стандартними фразами, без власних роздумів.
	2 бали	Завдання виконано з творчим підходом, містить нешаблонні фрази, розгорнуте, цікаве, відрізняється власними роздумами, висновками.

Критерії оцінювання за всіма видами контролю

Сума балів	Критерії оцінки
Відмінно (90–100 А)	<p>Здобувач вищої освіти має ґрунтовні знання з історії становлення вищої освіти в Європі; історичних передумов розвитку університетської освіти в Україні; знає актуальні проблеми вищої професійної освіти, що вимагають вирішення, основні типи світових національних систем вищої школи; сутність формальної, неформальної та інформальної освіти; основні засади розвитку вищої освіти України в контексті Болонського процесу; внутрішні та зовнішні чинники якості вищої освіти. Усвідомлює високу соціальну значущість й відповідальності професії викладача закладу вищої освіти як представника інтелектуальної еліти суспільства. Має високу мотивацію до виконання професійної діяльності. Володіє культурою мислення. Усні відповіді відрізняються повнотою, логікою та аргументованістю. Уміє: визначати внесок видатних вітчизняних і зарубіжних учених у розвиток педагогіки вищої школи; класифікувати сучасні моделі вищої освіти; розрізняти популярні європейські освітні моделі; визначати пріоритети та виклики сучасної вищої освіти; працювати із традиційними носіями інформації, розподіленими базами знань; удосконалювати освітній процес у закладі вищої освіти відповідно до вимог університетської освіти в країнах Європейського Союзу, представляти результати власної науково-дослідної діяльності у вигляді звітів, рефератів, статей, доповідей, повідомлень тощо. Здатний: до професійної мобільності залежно від умов професійної діяльності; до узагальнення, аналізу, сприйняття інформації, постановки мети й вибору шляхів її досягнення, до проектування і реалізації на практиці змісту навчальних предметів з урахуванням процесів модернізації вищої школи, сучасних методологічних підходів, державних освітніх стандартів; працювати з інформацією в глобальних комп'ютерних мережах, використовувати різні засоби комунікації зі студентами й колегами (e-mail, Інтернет, мультимедіа); володіє навичками рецензування й аналізу матеріалів із проблем вищої школи і проблем конкретної наукової галузі.</p>
	<p>Здобувач вищої освіти в цілому володіє навчальним матеріалом: на достатньому рівні знає історію становлення вищої освіти в Європі; історичні</p>

<p>Добре (82–89 В)</p>	<p>передумови розвитку університетської освіти в Україні; обізнаний з актуальними проблемами вищої професійної освіти, що вимагають вирішення, орієнтується в основних типах світових національних систем вищої школи; знає сутність формальної, неформальної та інформальної освіти; основні засади розвитку вищої освіти України в контексті Болонського процесу; внутрішні та зовнішні чинники якості вищої освіти. Усвідомлює високу соціальну значущість й відповідальності професії викладача закладу вищої освіти як представника інтелектуальної еліти суспільства. Вмотивований на виконання професійної діяльності. Володіє культурою мислення. Усні відповіді відрізняються логікою та аргументованістю, проте вони не завжди повні. На достатньому рівні володіє вміннями: визначати внесок видатних вітчизняних і зарубіжних учених у розвиток педагогіки вищої школи; класифікувати сучасні моделі вищої освіти; розрізняти популярні європейські освітні моделі; визначати пріоритети та виклики сучасної вищої освіти; працювати із традиційними носіями інформації, розподіленими базами знань; удосконалювати освітній процес у закладі вищої освіти відповідно до вимог університетської освіти в країнах Європейського Союзу, володіє вміннями представляти результати власної науково-дослідної діяльності у вигляді звітів, рефератів, статей, доповідей, повідомлень тощо. Здатний: до професійної мобільності залежно від умов професійної діяльності; до узагальнення, аналізу, сприйняття інформації, постановки мети й вибору шляхів її досягнення, до проектування і реалізації на практиці змісту навчальних предметів з урахуванням процесів модернізації вищої школи, сучасних методологічних підходів, державних освітніх стандартів; працювати з інформацією в глобальних комп'ютерних мережах, використовувати різні засоби комунікації зі студентами й колегами (e-mail, Інтернет, мультимедіа); у цілому володіє навичками рецензування й аналізу матеріалів із проблем вищої школи і проблем конкретної наукової галузі.</p>
<p>Добре (74–81 С)</p>	<p>Здобувач вищої освіти має знання з історії становлення вищої освіти в Європі; історичних передумов розвитку університетської освіти в Україні; подекуди плутається у визначенні актуальних проблем вищої професійної освіти, що вимагають вирішення, загалом орієнтується в основних типах світових національних систем вищої</p>

	<p>школи; знає сутність формальної, неформальної та інформальної освіти; натомість питання щодо основних засад розвитку вищої освіти України в контексті Болонського процесу, внутрішніх та зовнішніх чинників якості вищої освіти викликають певні ускладнення. Усвідомлює високу соціальну значущість й відповідальність професії викладача закладу вищої освіти як представника інтелектуальної еліти суспільства. У цілому має мотивацію до виконання професійної діяльності. Володіє культурою мислення. Усні відповіді відрізняються логікою та аргументованістю, проте вони не завжди повні. На достатньому рівні володіє вміннями: визначати внесок видатних вітчизняних і зарубіжних учених у розвиток педагогіки вищої школи; класифікувати сучасні моделі вищої освіти; розрізняти популярні європейські освітні моделі; визначати пріоритети та виклики сучасної вищої освіти, проте не завжди бере активну участь у практичних заняттях; уміє на достатньому рівні працювати із традиційними носіями інформації, розподіленими базами знань; удосконалювати освітній процес у закладі вищої освіти відповідно до вимог університетської освіти в країнах Європейського Союзу, володіє вміннями представляти результати власної науково-дослідної діяльності у вигляді звітів, рефератів, статей, доповідей, повідомлень, натомість не завжди чітко висловлює свою позицію. тощо. Здатний: до професійної мобільності залежно від умов професійної діяльності; під час узагальнення, аналізу, сприйняття інформації, постановки мети й вибору шляхів її досягнення, до проектування і реалізації на практиці змісту навчальних предметів з урахуванням процесів модернізації вищої школи, сучасних методологічних підходів, державних освітніх стандартів подекуди припускається значних помилок; уміє працювати з інформацією в глобальних комп'ютерних мережах, використовувати різні засоби (e-mail, Інтернет, мультимедіа), недостатньо впевнено спілкується зі студентами й колегами; у цілому володіє навичками рецензування й аналізу матеріалів із проблем вищої школи і проблем конкретної наукової галузі.</p>
<p>Задовільно (64–73 D)</p>	<p>Здобувач вищої освіти володіє навчальним матеріалом на середньому рівні, недостатньо орієнтується в питаннях щодо актуальних проблем вищої професійної освіти, які вимагають вирішення, загалом орієнтується в основних типах світових національних систем вищої</p>

	<p>школи; питання щодо основних засад розвитку вищої освіти України в контексті Болонського процесу викликають значні труднощі; внутрішні та зовнішні чинники якості вищої освіти. Припускається суттєвих помилок у визначенні пріоритетних напрямів модернізації сучасної вищої освіти, Усні відповіді не відрізняються повнотою, логікою та аргументованістю. Культурою мислення володіє недостатньо. Уміє: визначати внесок видатних вітчизняних і зарубіжних учених у розвиток педагогіки вищої школи; зазнає певних труднощів під час класифікації сучасних моделей вищої освіти; у практичних заняттях переважно бере пасивну участь; характеризує освітній процес у закладі вищої освіти відповідно до вимог університетської освіти в країнах Європейського Союзу не висловлює власну позицію. Не достатньо володіє вміннями представляти результати власної науково-дослідної діяльності у вигляді звітів, рефератів, статей, доповідей, повідомлень. Не здатний до професійної мобільності залежно від умов професійної діяльності; під час узагальнення, аналізу, сприйняття інформації, постановки мети й вибору шляхів її досягнення, до проектування і реалізації на практиці змісту навчальних предметів з урахуванням процесів модернізації вищої школи, сучасних методологічних підходів, державних освітніх стандартів подекуди припускається суттєвих помилок; уміє працювати з інформацією в глобальних комп'ютерних мережах, використовувати різні засоби (e-mail, Інтернет, мультимедіа), не володіє вміннями емоційної саморегуляції під час спілкування зі студентами й колегами; недостатньо володіє навичками рецензування й аналізу матеріалів із проблем вищої школи і проблем конкретної наукової галузі.</p>
<p>Задовільно (60–63 E)</p>	<p>Здобувач вищої освіти володіє навчальним матеріалом фрагментарно, не орієнтується в питаннях щодо актуальних проблем вищої професійної освіти, які вимагають вирішення, загалом орієнтується в основних типах світових національних систем вищої школи. Усні відповіді не логічні й не аргументовані, не повні. Поверхнево обізнаний про основні засади розвитку вищої освіти України в контексті Болонського процесу, внутрішні та зовнішні чинники якості вищої освіти. Не вміє визначити внесок видатних вітчизняних і зарубіжних учених у розвиток педагогіки вищої школи; зазнає значних труднощів під час класифікації сучасних</p>

	<p>моделей вищої освіти; у практичних заняттях переважно не бере участі. Характеризуючи освітній процес у закладі вищої освіти відповідно до вимог університетської освіти в країнах Європейського Союзу потребує допомоги з боку викладача. На низькому рівні володіє вміннями представляти результати власної науково-дослідної діяльності у вигляді звітів, рефератів, статей, доповідей, повідомлень. Не здатний до професійної мобільності; під час узагальнення, аналізу, сприйняття інформації, постановки мети й вибору шляхів її досягнення, до проектування і реалізації на практиці змісту навчальних предметів з урахуванням процесів модернізації вищої школи, сучасних методологічних підходів, державних освітніх стандартів подекуди припускається суттєвих помилок; не вміє працювати з інформацією в глобальних комп'ютерних мережах, використовувати різні засоби (e-mail, Інтернет, мультимедіа), під час спілкування зі студентами й колегами подекуди виявляє агресивність; на низькому рівні володіє навичками рецензування й аналізу матеріалів із проблем вищої школи і проблем конкретної наукової галузі.</p>
Незадовільно (35–59 FX)	<p>Здобувач вищої освіти не володіє навчальним матеріалом. У нього несформовані необхідні знання, вміння й навички. Він не опанував визначені навчальною програмою компетентності.</p>

Засоби діагностування результатів навчання

Усне опитування, вирішення педагогічних задач, методичне портфоліо (доповіді, презентації, схеми, порівняльні таблиці тощо), залік.

Індивідуальне навчально-дослідне завдання (ІНДЗ)

1. Складання термінологічного словника щодо основних категорій і понять педагогіки вищої освіти
2. Написання реферату з історії становлення університетської освіти в Європі чи Україні
3. Складання порівняльної характеристики системи вищої освіти в Україні і однієї із зарубіжних країн.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Базова

1. Мартинець Л. А. Сучасні моделі освіти : навч.-метод. посібник. 2-е вид., доповн. та переробл. Донецьк, 2015. – 102 с.
2. Основні засади розвитку вищої освіти України в контексті Болонського процесу : документи і матеріали 2003 – 2004 рр. / за ред. В. Г. Кременя. Київ – Тернопіль : Вид-во ТДПУ, 2004. 144 с.
3. Конференція міністрів вищої освіти Європи «Утворення європейського простору вищої освіти». *Болонський процес : документи* / [укладачі З. І. Тимошенко, А. М. Грехов, Ю. О. Гапон, Ю. І. Палеха]. Київ : Вид-во Європ. ун-ту, 2004. 169 с.

Допоміжна

1. Агейчева, А. О. Тенденції реформування дистанційного навчання у системі вищої освіти Швеції : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01. Луганськ, 2014. 20 с.
2. Антонюк Р. І. Ціннісні орієнтації у світлі концепції полікультурної (інтеркультурної) освіти в Україні та за кордоном. *Проблеми освіти* : наук.-метод. збірник. 2004. Вип. 35. С. 40–51.
3. Балацька Н. Спрямування національної політики Великої Британії в галузі середньої та вищої освіти. *Рідна школа*. 2009. № 8–9. С. 74–77.
4. Богданова І. М. Порівняльна педагогіка : навч. посібник / упоряд.: І. М. Богданова та ін. Одеса : ПДПУ ім. К. Д. Ушинського, 2000. 164 с.
5. Бондаренко О.А. Современные инновационные образовательные технологии: учебное пособие. URL : <http://moodle.ginfo-edu.org>
6. Всемирная декларация о высшем образовании для XXI века: подходы и практические меры. URL : http://www.e-joe.ru/sod/99/4_99/st180.html
7. Галкіна О. О. Сприйняття сучасної картини світу студентською молоддю Литви та України : порівняльний аналіз. *Наука і освіта* : наук.-практ. журнал. 2011. № 9. С. 57–61.
8. Галус О. М., Шапошнікова Л. М. Порівняльна педагогіка : навч. посібник для студ. гуманіт. спец. вищ. пед. навч. Закладів. - Київ : Вища школа, 2006. 215 с.

9. Горбунова Е. М., Ларионова М. В. Интернационализация высшего образования в странах ОЭСР. Актуальные *вопросы развития образования в странах ОЭСР* / Отв. ред. М. В. Ларионова. Москва : Издательский дом ГУ ВШЭ, 2005. 152 с.
10. Гузеев В.В., Полат Е.С. Современные образовательные технологии : пособие для учителя Москва : НИИ школьных технологий, 2004. 122 с.
11. Карпинська Л. О. Формування професійної майстерності майбутніх учителів у системі вищої педагогічної освіти Канади : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01. Одеса, 2005. 221 с.
12. Корсак, К. В. Світова вища освіта. Порівняння і визнання закордонних кваліфікацій і дипломів / за заг. ред. проф. Г. В. Щокіна. Київ : МАУП-МКА, 1997. 208 с.
13. Котова О. Г. Про міжнародну практику порівняння та визнання освітніх рівнів і кваліфікацій у вищій освіті. *Проблеми освіти* : наук.-метод. збірник. 2000. Вип. 22. С. 210–218.
14. Левківський К.М. *Інноваційні технології та реформа змісту освіти в контексті Лісабонської стратегії ЄС*. Київ : Освіта України, 2007. – 195 с.
15. Миропольська Н. Є. Формування комунікативної компетентності студентів бакалаврату вищої школи США. *Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського* : журнал. 2016. № 3 (110). С. 60–65.
16. Михайліченко М., Шинкарук В. Якість вищої освіти як провідний імператив Болонських угод. *Післядипломна освіта в Україні*. 2012. № 2. С. 14–19.
17. Наводнов В. Інтернет - екзамен у системі вищої освіти Російської Федерації. *Вісник тестування і моніторинг в освіті*. 2007. № 12. С. 12–16.
18. Петренко В. Л. Концептуальні засади реалізації в Україні принципів і завдань Болонського процесу : сумісність та порівнянність систем вищої освіти. *Проблеми освіти* : наук.-метод. збірник. 2003. Вип. 34. С. 3–26.
19. Сбруєва А. А. Порівняльна педагогіка : навч. посібник. Суми : Університетська книга, 2013. 320 с.
20. Селевко Г.К. *Современные образовательные технологии* : учебное пособие. Москва : Народное образование, 1998. 256 с.
21. Сташевська І. О. Методи порівняльної педагогіки: проблеми класифікації та використання. *Шлях освіти*. 2012. № 2. С. 17–23.
22. Страчар Е. Система і методи керівництва навчальним процесом / [пер. с словац. В. І. Романець]. Київ : Рад. шк., 1982. 295 с.

- 23.Чепіль М. М. Порівняльна педагогіка : навч.-метод. посібник для студ. вищ. пед. закладів. Дрогобич : Ред.-вид. від. Дрогобиц. держ. пед. ун-ту ім. І. Франка,2010. 134 с.
- 24.Якиманская И.С, Белкина Т.Н. Компетентностный подход в образовании : проблемы и пути модернизации : монография. Новосибирск : ООО агентство «СИБПРИНТ», 2013.159с.
- 25.Ямницький О. В. Підготовка майбутніх фахівців у вищих навчальних закладах Фінляндії. *Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського* : зб. наук. праць. 2014. № 7-8. С. 33–39.

Інформаційні джерела:

<https://library.pdpu.edu.ua/index.php>

http://www.e-joe.ru/sod/99/4_99/st180.html

<http://nmu.ua/ua/vipusniku/bolonskyj-protses/ofitsijni-dokumenty-bolonskogo-protsesua/>

https://pidruchniki.com/20080215/pedagogika/bolonskiy_protse_ osvita_ukrayini

http://aau.edu.ua/up/docs/bologna/bol_pr_in.pdf

Підписано до друку 4.09.2020.

Обсяг 0,9 друк. арк. Формат 60x88/19 Зам. № 1409/19.

Наклад 100 прим.

Надруковано у ФОП Бондаренко М.О.

м. Одеса, вул. В. Арнаутська, 60

т. +38 0482 35 79 76

info@aprel.od.ua

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до державного реєстру видавців ДК № 4684 від 13.02.2014 р.